

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS

pārbaudes lietā Nr. 2019 – 35 - 26K

Rīgā

2019.gada 19. septembrī

Nr.6-6/26
Rīgas domei
riga@riga.lv

Satiksmes ministrijai
satiksmes.ministrija@sam.gov.lv

Zināšanai: **Latvijas Republikas Saeimas
Sociālo un darba lietu komisijai**
saeima@saeima.lv

*Par braukšanas maksas atvieglojumiem
Rīgas pilsētas pašvaldības sabiedriskā transporta maršrutu tīklā*

Pagājuša gada sākumā publiskajā telpā izskanēja viedoklis par nevienlīdzīgu attieksmi braukšanas maksas atvieglojumos Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā¹. Tika vēstīts, ka ar Rīgas pašvaldības piešķirtajām atlaidēm Rīgas sabiedriskajā transportā cita starpā var arī braukt nestrādājoši pensionāri, un ne tikai Latvijas pensijas saņēmēji. Nestrādājošie Latvijas pensijas saņēmēji bez maksas var braukt no 63 gadu vecuma², bet, piemēram, Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas pensijas saņēmēji – jau no 55 gadu vecuma. Tas nozīmē, ka minēto valstu pensiju saņēmēji tiesības bez maksas braukt sabiedriskajā transportā iegūst pat 8 gadus agrāk, nekā Latvijas pensionāri. Rīgas dome šādu kārtību atzina par pareizu, uzsverot, ka pašvaldībai neesot tiesību šķirot pensionārus pēc pilsonības, ierobežot to valstu pavalstniekus, kas pensionējas ātrāk nekā Latvijā noteikts.

Tiesībsargs, analizējot šo jautājumu, pirmšķietami atzina, ka Rīgas domes 2010.gada 24.augusta saistošo noteikumu Nr.89 “Par braukšanas maksas atvieglojumiem Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā” (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr.89) regulējumā ir saskatāms tiesiskās vienlīdzības pārkāpums³, kā rezultātā tika ierosināta pārbaudes lieta.

Izvērtējot pārbaudes lietas materiālus, tiesībsargs sniedz atzinumu.

¹ Sk., piemēram, Īpaši priviliegēti pensionāri. Pieejams: <http://www.leta.lv/ontheweb/item/3a10cb00-7dbf-41bb-a1d4-d9ae58247fa1>; Nekā personīga. Pieejams: <https://tvplay.skaties.lv/parraides/neka-personiga/914901?autostart=true;http://www.protesti.lv/video-rigas-satiksmes-ipasi-priviligetie-arvalstu-pensionari-krievu-ukrainu-un-baltkrievu-pensionari-riga-bez-maksas-brauc-jau-no-55-gadu-vecuma-prasis-varam-un-vk-izvertet-transporta-atlaidu-pi/>

² No 2019.gada 1.janvāra uz vecuma pensiju vispārējā kārtībā ir tiesības, sasniedzot 63 gadu un 6 mēnešu vecumu.

³ Sk. tiesībsarga 2018.gada ziņojumu, 337.-340.lp.

http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/tiesibsarga_2018_gada_zinojums_1550749223.pdf,

sk. arī <https://www.tvnet.lv/4515602/tiesibsargs-visticamak-rd-diskrimine-vietejos-pieskirot-atlaides-krievijas-pilsoniem>

1. Braukšanas maksas atvieglojumu

Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā juridiskais ietvars

1.1. Jautājumu par braukšanas maksas atvieglojumiem Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā regulē Saistošo noteikumu Nr.89 2. punkts. Tajā ir noteiktas vairākas personu kategorijas, kurām Rīgas pašvaldība piešķir braukšanas maksas atvieglojumus. Viena no šīm kategorijām ir vecuma un izdienas pensionāri.

Saistošo noteikumu Nr.89 2.8. punkts noteic: *“Braukšanas maksas atvieglojumus Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā ir tiesīgas saņemt šādas pasažieru kategorijas:*

(..)

2.8. Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā dzīvesvietu deklarējušie nestrādājošie vecuma un izdienas pensionāri līdz 75 gadu vecumam – braukšanas maksas atvieglojums 100% apmērā no biļetes cenas.”

Savukārt Saistošo noteikumu Nr.89 2.16. punkts paredz: *“Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā dzīvesvietu deklarējušie strādājošie vecuma un izdienas pensionāri – braukšanas maksas atvieglojums:*

2.16.1. EUR 10,00 (t.sk. PVN) apmērā no abonementa biļetes cenas visām mēneša dienām vienā tramvaja, trolejbusa vai autobusa maršrutā;

2.16.2. EUR 10,00 (t.sk. PVN) apmērā no abonementa biļetes cenas visām mēneša dienām visos tramvaju, trolejbusu vai autobusu maršrutos;

2.16.3. EUR 10,00 (t.sk. PVN) apmērā no abonementa biļetes cenas visām mēneša darba dienām vienā tramvaja, trolejbusa vai autobusa maršrutā;

2.16.4. EUR 10,00 (t.sk. PVN) apmērā no abonementa biļetes cenas visām mēneša darba dienām visos tramvaju, trolejbusu vai autobusu maršrutos.”

No minētajām tiesību normām izriet, ka Rīgas dome braukšanas maksas atvieglojumus Rīgas pilsētas sabiedriskajā transportā piešķir gan nestrādājošiem, gan strādājošiem vecuma un izdienas pensionāriem.

1.2. Saistošo noteikumu Nr.89 2.8. un 2.16. punkts ir pieņemts:

- pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 15.panta pirmās daļas 19.punktu, kas noteic pašvaldību autonomo funkciju: *“(..) organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus”*, un 43.panta trešo daļu, kas paredz domes tiesības izdot saistošus noteikumus, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, t.sk. arī par sabiedriskā transporta lietošanu;

- pamatojoties uz Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma 14.panta trešo daļu, kas noteic: *“Pašvaldībām ir tiesības noteikt braukšanas maksas atvieglojumus savā administratīvajā teritorijā, ja ar šo braukšanas maksas atvieglojumu noteikšanu pārvadātājam radītos zaudējumus pilnībā kompensē no pašvaldības budžeta. Nosakot braukšanas maksas atvieglojumus, par vienīgo kritēriju nedrīkst izmantot personas deklarēto dzīvesvietu.”*

Minētajos likumos noteiktais formālais deleģējums neaizliedz pašvaldībai piešķirt braukšanas maksas atvieglojumus pašvaldībā deklarētai personai, pamatojoties uz kritēriju – vecuma vai izdienas pensionārs. Līdz ar to pašvaldībai ir tiesības paredzēt braukšanas maksas atvieglojumus sabiedriskajā transportā vecuma vai izdienas pensionāriem sociālās palīdzības ietvaros.

Attiecībā uz formālo deleģējumu jāņem vērā Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta pirmās daļas noteikumi: *“Valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām. Tā darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros. Valsts pārvalde savas pilnvaras var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim.”* Kā arī likuma “Par pašvaldībām”

41.panta otrā daļa, kas nosaka, ka *pašvaldības lēmumiem jāatbilst Satversmei, šim likumam un citiem likumiem, kā arī Ministru kabineta noteikumiem*. Satversme tiesas judikatūrā ir atzīts, ka pašvaldībai ir pienākums pieņemt saistošos noteikumus, ne tikai formāli ievērojot likumdevēja doto deleģējumu, bet arī ievērojot vispārējos tiesību principus⁴ un cilvēktiesības⁵.

2. *Braukšanas maksas atvieglojumu*

Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta maršrutu tīklā piemērošana praksē

Rīgas dome atzīst, ka praksē minētās Saistošo noteikumu Nr. 89 normas tiek attiecinātas gan uz Latvijas vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem, gan citu valstu izdienas un vecuma pensijas saņēmējiem. Tātad norma praksē tiek interpretēta paplašināti.

Rīgas dome nenoliedz, ka faktiskā nevienlīdzība, kas izriet no Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta piemērošanas pastāv. Piemēram, Rīgā deklarēts nestrādājošs Krievijas vecuma pensijas saņēmējs, vīrietis – 60 gados ir tiesīgs saņemt braukšanas maksas atvieglojumu, savukārt Rīgā deklarēts nestrādājošs vīrietis, 60 gados nav tiesīgs saņemt braukšanas maksas atvieglojumus, jo nav sasniedzis Latvijā noteikto vecuma pensijas vecumu.

Rīgas dome ir paudusi uzskatu, ka Rīgas pilsētas pašvaldība, nosakot braukšanas maksas atvieglojumus pensionāriem, sniedz atbalstu mazāk aizsargātai Rīgas iedzīvotāju grupai pensionāriem, lai kompensētu šo personu darbspēju zudumu sakarā ar vecuma iestāšanos. Jēdziens “nestrādājošs vecuma pensionārs” ir pieņemts situācijām, kad persona nesaņem algota darba ienākumus un līdz ar ko pašvaldībai rodas pienākums sniegt sociālu atbalstu personai, kura ir mazāk aizsargāta, t.i., ar zemākiem ienākumiem, pēc iespējas samazinot vai novēršot negatīvās sekas sakarā ar darba spēju samazinājumu. Rīgas pilsētas pašvaldības gadījumā netiek šķirti Krievijas, Vācijas vai Latvijas pensionāri, bet gan pašvaldība sniedz atbalstu personu grupai ar zemāku ienākumu līmeni. Personas, kurām tiek piešķirts braukšanas maksas atvieglojums atrodas vienādos apstākļos attiecībā uz nosacījumu deklarēt savu dzīvesvietu Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā un vienādos vai salīdzināmos apstākļos attiecībā uz nosacījumu par nestrādājošu vecuma un izdienas pensionāra statusu līdz 75 gadu vecumam. Pensionāra statusa saņemšana, to piesaistot kādam konkrētam vecumam vai kritērijam vienā valstī – šajā gadījumā Latvijā, nebūs objektīvs kritērijs, jo, pirmkārt, radīs birokrātiskus šķēršļus un sarežģījumus pierādīt atbilstību Latvijas nacionālajiem vecuma pensionāra kritērijiem, otrkārt, ja persona nesaņems pašvaldības atbalstu braukšanas maksas atvieglojumu veidā, pašvaldībai jebkurā gadījumā būs pienākums nepieciešamības gadījumā sniegt sociālo atbalstu savā teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem, neatkarīgi no to pilsoniskās piederības, tautības utt.

No Rīgas domes skaidrojuma būtībā izriet, ka nav nozīmes, cik gados pensionējas Latvijas pensijas saņēmēji vai ārvalstu pensijas saņēmēji, nozīme ir tikai pensionāra statusam. Faktiska nevienlīdzība, kas izriet no Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta piemērošanas, nerada tiesisko nevienlīdzību, jo tā tiek balstīta uz kritēriju, kas apliecina nepieciešamību saņemt sociālo palīdzību.

3. *Tiesībsarga vērtējums*

3.1. Kā jau tika norādīts, Rīgas dome neapšaubā, ka Saistošajos noteikumos Nr.89 iekļautais šķietami neitrālais kritērijs “vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam” vienādos un salīdzināmos apstākļos veido faktisko nevienlīdzību. Tiesībsarga skatījumā, šis fakts īpaši norāda uz nepieciešamību vērtēt vienlīdzības principa nodrošināšanu, pieņemot un piemērojot Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktu.

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2018.gada 29.jūnija spriedumu lietā Nr.2017-28-0306, 15.2.punktu. Satversmes tiesa, vērtējot Rīgas domes 2015.gada 9.jūnija saistošo noteikumu Nr.148 „Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” izdošanas pilnvarojumu atzina: “Nosakot nekustamā īpašuma nodokļa likmes likumdevēja piešķirtā pilnvarojuma ietvaros, pašvaldībai citstarp jāievēro gan vispārējie tiesību principi, gan nozares principi, kas ir konkretizēti likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3.1.pantā.”

⁵ Sk. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta otro daļu, <https://likumi.lv/ta/id/63545>

Neapšaubot pašvaldības tiesības piešķirt atvieglojumus Latvijas vecuma un izdienas pensiju saņēmējiem un ārvalstu vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem, kas deklarēti Rīgā, tomēr, tiesībsarga skatījumā, kritērijs, ka pašvaldība sniedz sociālo palīdzību tādām personām, kam tā saskaņā ar vecuma vai izdienas pensionārs statusu būtu nepieciešama, pats par sevi vēl nenozīmē, ka tas automātiski attaisno faktisko nevienlīdzību no tiesiskā viedokļa. Proti, tas automātiski nepadara piemērojamo tiesību normu par tiesisku no vienlīdzības principa viedokļa. Secinājumu tam, ka kritērijs - vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam, ir objektīvs un saprātīgs, lai attaisnotu faktisko nevienlīdzību no tiesiskā viedokļa, ir nepieciešams pēc būtības izvērtēt, kāda rakstura nevienlīdzība veidojas, kāpēc tā veidojas un vai attiecīgā nevienlīdzība ir attaisnojama ar objektīviem un saprātīgiem apsvērumiem. Rīgas pilsētas pašvaldība šādu analīzi nav veikusi, kaut gan, kā jau tika minēts, pašvaldībai ir pienākums pieņemt saistošos noteikumus, ne tikai formāli ievērojot likumdevēja doto deleģējumu, bet arī ievērojot vispārējos tiesību principus un cilvēktiesības.

3.2. Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk arī – Satversme) 91.pants noteic: “*Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.*”⁶ Satversmes 91.pants iekļauj divus principus – vienlīdzības principu (pirmais teikums) un diskriminācijas aizlieguma principu (otrais teikums). Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats⁷. Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem⁸.

Vienlīdzības princips ir vērst uz tiesiskās vienlīdzības un tikai pakārtoti uz faktiskās vienlīdzības nodrošināšanu. Tiesiskā vienlīdzība, attiecināta uz personām, var nodrošināt faktisko nevienlīdzību, savukārt faktiskās nevienlīdzības izlīdzinājums var skart tiesisko vienlīdzību.⁹

Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, nepieciešams noskaidrot:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;
- 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (samērīguma tests).¹⁰

3.3. Analizējot Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta noteikumus attiecībā uz kritēriju – vecuma vai izdienas pensionārs, jāatzīst, ka tie ir vispārīgi:

- tajos tieši nav noteikts, ka tie ir attiecināmi tikai uz Latvijas vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem, tāpat tajās nav noteikts, ka norma nav attiecināma arī uz citu valstu vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem;
- šajās normās nav arī noteikts minimālais vecums, no kura vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem iestājas tiesības uz minēto atvieglojumu, tomēr ir noteikts maksimālais vecums - 75 gadi.

⁶ Sk. Latvijas Republikas Satversme. <https://likumi.lv/ta/id/57980>

⁷ Sk. Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. 2009-46-01. Latvijas Vēstnesis, 04.02.2010., Nr.20.

⁸ Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra spriedums lietā Nr. 2002-15-01. Latvijas Vēstnesis. 24.12.2002., Nr.188.

⁹ Sk. Autoru kolektīvs „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības” Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011: 91.lpp.

¹⁰ Sk. Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. 2009-46-01. Latvijas Vēstnesis, 04.02.2010., Nr.20.

Lai varētu izvērtēt, kuras grupas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams atrast kopējo elementu (vai elementu kopu), kas dažādas grupas vieno¹¹. Konkrētajā gadījumā tā ir braukšanas maksas atlaide Rīgas sabiedriskajā transportā pensionāriem, kuri ir Rīgā deklarēti, nestrādājoši vai strādājoši, vecuma vai izdienas pensijas saņēmēji, un ir jaunāki par 75 gadiem.

Ievērojot minēto, kā arī šī atzinuma sākumā ieskicēto sabiedrībā raisījušos diskusiju, jāatzīst, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktu ietvaros vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas:

1) Rīgā deklarēti nestrādājoši Latvijas vecuma un izdienas pensijas saņēmēji līdz 75 gadu vecumam un Rīgā deklarēti nestrādājoši ārvalstu vecuma un izdienas pensijas saņēmēji līdz 75 gadu vecumam, kas atbilst vienojošajiem nosacījumiem (Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. punkts).

2) Rīgā deklarēti strādājoši Latvijas vecuma un izdienas pensijas saņēmēji un Rīgā deklarēti strādājoši ārvalstu vecuma un izdienas pensijas saņēmēji, kas atbilst vienojošajiem nosacījumiem (Saistošo noteikumu Nr. 89 2.16. punkts).

3.4 Vērtējot, vai Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām, ir jādetalizē personu loks, uz kurām attiecas attiecīgie noteikumi. Līdz ar to ir detalizējamas salīdzināmās grupas un to pensionēšanās nosacījumi.

Pirmkārt, Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktu noteikumi attiecināmi uz Latvijas valsts vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem.

Pensionēties vecuma dēļ var trīs dažādos vecumos. Saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām" tiesības uz vecuma pensiju Latvijā ir šādām iedzīvotāju grupām:

Grupa	Kritēriji
Personas, kas sasniegušas vecuma pensijas vecumu.	Vecums: 63 gadi un seši mēneši ¹² , apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 20 gadiem.
Personas, kas pensionējas priekšlaicīgi.	Apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem; 2 gadus pirms noteiktā vecuma sasniegšanas.
Personas, kas pensionējas agrāk.	5 gadus pirms noteiktā vecuma sasniegšanas; apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 15 – 30 gadiem (atsevišķām grupām dažādi stāži). ¹³

Pašlaik Latvijā 15 dažādu profesiju pārstāvji ir tiesīgi pretendēt uz izdienas pensijām. Kritēriji, kas dod tiesības uz izdienas pensiju saņemšanu, mēdz atšķirties. Tabulā apkopoti daži piemēri.

Profesija	Tiesības uz izdienas pensiju
Prokurori ¹⁴	50 gadu vecums, izdienas stāžs 20 gadi, no kuriem pēdējie 10 ir prokurora amatā.
	Atbrīvots veselības stāvokļa dēļ, izdienas stāžs nav mazāks par 20 gadiem.
	Ģenerālprokuroram – izdienas stāžs 20 gadi, 3 pēdējie gadi kā

¹¹ Sk. Autoru kolektīvs „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības” Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011: 95.lpp.

¹² Sk. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Vecuma pensija. Pensijas vecuma paaugstināšana, <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/pensionariemsenioriem/vecuma-pensija/>

¹³ Sk. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Vecuma pensija. <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/pensionariemsenioriem/vecuma-pensija/>

¹⁴ Sk. Prokuroru izdienas pensijas likums, <https://likumi.lv/doc.php?id=19650>

	ģenerālprokuroram; individuālais vecums netiek ņemts vērā.
Tiesneši ¹⁵	Izdienas stāžs 20 gadi, pēdējie 10 gadi tiesneša un tiesībsarga amatā; sasniegts vecuma pensijas vecums.
	Individuālais vecums netiek ņemts vērā; atbrīvots veselības stāvokļa dēļ; izdienas stāžs 20 gadi, pēdējie 3 gadi tiesneša amatā, tiesneša, kas apstiprināts bez pilnvaru termiņa ierobežojuma, un tiesībsarga amatā (Satversmes tiesas tiesneša stāžu ieskaitot).
Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta darbinieki ¹⁶	55 gadu vecums, izdienas stāžs ne mazāks par 20 gadiem, no kuriem pēdējie 5 dienestā.
	Atbrīvots veselības stāvokļa dēļ, izdienas stāžs ne mazāks par 20 gadiem.
Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku ¹⁷	Stāžs tiek aprēķināts atkarībā no mākslas veida – no 18- 30 gadiem profesijā. Tiek ņemts vērā arī individuālais vecums (pēc 10 profesijā nostrādātiem gadiem) – 38- 55 gadi. Uz izdienas pensiju nav tiesību, ja ir sasniegts vecuma pensijas vecums, izņemot atsevišķus gadījumus.

No minētajiem piemēriem var secināt, ka gan izdienas stāžs, gan nepieciešamība sasniegt konkrētu vecumu, bieži tiek izmantoti kā kritēriji, lai noteiktu to grupu, kurai ir tiesības uz izdienas pensiju. Tomēr izdienas stāžs un vecums kā kritērijs netiek piemērots viendabīgi visām izdienas pensiju saņēmēju profesijām, turklāt mēdz atšķirties arī nepieciešamais stāžs un vecums.

No minētā izriet, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts paredz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā pret Latvijas vecuma un izdienas pensiju saņēmējiem, neskatoties uz to, ka faktiski noteikts pensijas saņēmēju skaits atrodas atšķirīgās situācijās likumdevēja izšķiršanas dēļ (gan viena veida pensijas saņēmēju ietvaros, gan savstarpēji – vecuma pensijas saņēmēji ar izdienas pensijas saņēmējiem).

Otrkārt, uz braukšanas maksas atvieglojumiem Rīgā var pretendēt Rīgā deklarēti (gan Latvijas valstspiederīgie, gan ārvalstnieki):

- Eiropas Savienības dalībvalstu, Eiropas Ekonomikas zonas valstu un Šveices Konfederācijas (turpmāk arī - ES/ EEZ valstis) vecuma vai izdienas pensiju saņēmēji;
- Trešo valstu vecuma vai izdienas pensiju saņēmēji.

No publiski pieejamās informācijas var secināt, ka, salīdzinot dažādas Eiropas valstis (Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās zonas, kopā 31 valsts) vecuma pensijas vecums

¹⁵ Sk. Tiesnešu izdienas pensijas likums. <https://likumi.lv/doc.php?id=139370>

¹⁶ Sk. Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšanā iesaistīto darbinieku izdienas pensiju likums. <https://likumi.lv/ta/id/275463-neatliekamās-mediciniskās-palīdzības-dienesta-neatliekamās-mediciniskās-palīdzības-nodrošināšana-iesaistīto-darbinieku>

¹⁷ Sk. Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likums. <https://likumi.lv/doc.php?id=90806>

tajās ir atšķirīgs, bet kopumā ietilpst amplitūdā no 60 - 67 gadiem¹⁸. Sešās no 31 valstīm pensionēšanās vecums gan vīriešiem, gan sievietēm ir zemāks nekā Latvijā¹⁹; savukārt vēl deviņās valstīs tikai sievietēm ir zemāks pensionēšanās vecums nekā Latvijā. Ir nepieciešams norādīt, ka 11 valstis pakāpeniski paaugstina pensionēšanās vecumu līdzīgi kā Latvijā²⁰. Pašlaik 17 valstīs pensionēšanās vecums (abiem dzimumiem) ir tāds pats vai augstāks nekā Latvijā.

Attiecībā uz izdienas pensijām norādāms - Eiropas valstīs (32 valstis salīdzinātas) pastāv speciālo pensiju shēmas (līdzīgi Latvijas izdienas pensijām). Risinājumi valstīs ir ļoti dažādi, gan atšķirīgi no Latvijas, gan līdzīgi. Eiropas valstīs būtiski atšķiras profesiju skaits, kurās ir paredzētas tiesības uz speciālo pensiju²¹.

Visvairāk ²²	Vismazāk
29 valstīs- tiesības uz speciālo pensiju ir noteiktas militārpersonām	8 valstīs- tiesnešiem, prokuroriem
27 valstīs – policistiem	7 valstīs – diplomātiem
22 valstīs – ugunsdzēsības un glābšanas dienestā nodarbinātajiem	6 valstīs – parlamenta deputātiem, lauksaimniekiem
	5 valstīs – pasta darbiniekiem

Nosacījumi speciālo pensiju piešķiršanai Eiropā ir dažādi, sākot ar to, ka pensionēšanās vecuma amplitūda dažādām profesijām ir no 50 – 65 gadiem, ar dažādu darba stāžu (apkopota informācija atrodama Saeimas Analītiskā dienesta 2019.gada pētījuma “Tiesību uz speciālo pensiju noteikšanas prakse Eiropā” 2.pielikumā).

Attiecībā uz trešo valstu pensionēšanās vecumu nav veikta īpaša izpēte. Tomēr no publiski pieejamās informācijas par Latvijas kaimiņvalstīm, kas Eiropas Savienības ietvaros atzīstamas par trešajām valstīm, konstatējams, piemēram, ka Krievijā vecuma pensijā vīrieši ir tiesīgi doties no 60 gadu vecuma, savukārt sievietes no 55 gadu vecuma, ja ir piecu gadu apdrošināšanas stāžs²³. Baltkrievijā vecuma pensijā vīrieši ir tiesīgi doties arī no 60 gadu vecuma, ja ir 25 gadu darba stāžs, savukārt sievietes no 55 gadu vecuma, ja ir 20 gadu darba stāžs²⁴. Baltkrievijā ir paredzēti arī virkne atvieglojumu vecuma pensionēšanās gadījumā piemēram, kara invalīdiem ir tiesības doties pensijā – vīriešiem no 55 gadu vecuma ar 25 gadu darba stāžu, sievietēm no 50 gadu vecuma ar 20 gadu darba stāžu²⁵.

Arī par trešo valstu izdienas pensijām nav veikta īpaša izpēte, tomēr no publiski pieejamās informācijas par Latvijas kaimiņvalstīm, kas Eiropas Savienības ietvaros atzīstamas par trešajām valstīm, konstatējams, piemēram, ka Krievijā militārpersonas un citas tam pielīdzināmas valsts dienestā esošas personas ir tiesīgas doties pensijā no 45 gadu vecuma, ja ir

¹⁸ Sk. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Pensionēšanās vecums ES/ EEZ valstīs. <https://www.vsa.gov.lv/pakalpojumi/pakalpojumi-eiropas-savieniba/es-pensijas/pensiošanas-vecums-eseez-dalibvalstis/>

¹⁹ Tiesībsarga piezīme: Par pamatu tiek ņemts pensionēšanās vecums uz 2019.gada 1.janvāri. 63 gadi.

²⁰ Sk. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Pensionēšanās vecums ES/ EEZ valstīs. <https://www.vsa.gov.lv/pakalpojumi/pakalpojumi-eiropas-savieniba/es-pensijas/pensiošanas-vecums-eseez-dalibvalstis/>

²¹ Sk. Saeimas Analītiskais dienests. “Tiesību uz speciālo pensiju noteikšanu prakse Eiropā.” 2019, <https://lvportals.lv/norises/304398-izdienas-pensijam-nepieciejami-vienoti-kriteriji-un-salagosana-ar-visu-pensiju-sistemu-2019>

²² Sk. Turpat.

²³ Sk. Федеральный закон "О трудовых пенсиях в Российской Федерации" от 17.12.2001 N 173-ФЗ (последняя редакция), Статья 7. Условия назначения трудовой пенсии по старости, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34443/

²⁴ Sk. Закон РБ О пенсионном обеспечении от 7.04.1992 № 1596-XII, Статья 10. Вопросы, относящиеся к ведению Совета Министров Республики Беларусь, <https://belzakon.net/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%8B/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%A0%D0%91%D0%9E%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B8>

²⁵ Sk. turpat.

25 gadu darba stāžs un no tiem 12 gadi dienestā²⁶. Turklāt jāatzīmē, informācija par to profesiju pārstāvjiem, kuri ir tiesīgi saņemt izdienas pensiju trešajās valstīs, būtībā ir nezināma.

No minētā izriet, ka ES/EEZ valstīs un trešajās valstīs ir dažādi pensionēšanās nosacījumi, kas vairākos aspektos ir atšķirīgi no Latvijas pensionēšanās nosacījumiem gan vecuma, gan izdienas pensiju ietvaros (ir atšķirīgi no Latvijas sistēmas). Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts paredz vienādu attieksmi attiecībā uz šo valstu vecuma un izdienas pensiju saņēmējiem, neskatoties uz to, ka faktiski tie atrodas atšķirīgās situācijās.

Apkopojot konstatēto, secināms, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts paredz vienādu attieksmi pret visiem Rīga deklarētajiem nestrādājošiem vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem līdz 75 gadu vecumam un Rīgā deklarētajiem strādājošiem vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem, neņemot vērā to, ka tie atrodas faktiskās nevienlīdzības attiecībās, kas izriet no atšķirīgiem pensionēšanās nosacījumiem.

No minētās Rīgas domes braukšanas atvieglojumu sistēmas iezīmējas vismaz divi vienlīdzības principa nodrošināšanas problēmas aspekti - ja atlaides tiek piešķirtas visiem, kas var uzrādīt dokumentu par vecuma vai izdienas pensionāra statusa iegūšanu (tai skaitā no citām valstīm), tad braukšanas maksas atlaides tiek piešķirtas ne vien atšķirīgā vecumā kā Latvijas pensiju saņēmējiem, bet arī tādu citu valstu profesiju pārstāvjiem, kuri atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam nevarētu vispār pretendēt uz izdienas pensijām Latvijā. Citiem vārdiem sakot, minētais apstiprina faktu, ka, piemēram, Rīgā dzīvesvietu deklarējis, nestrādājošs Krievijas, Baltkrievijas utt. vecuma pensijas saņēmējs, vīrietis – 60 gados ir tiesīgs saņemt braukšanas atvieglojumu, savukārt Rīgā dzīvojošs, nestrādājošs vīrietis, 60 gados nav tiesīgs saņemt braukšanas atvieglojumus, jo likums “Par valsts pensijām” paredz lielāku pensionēšanās vecumu. Tādējādi Latvijas vecuma pensijas saņēmējs iepretim Krievijas, Baltkrievijas utt. vecuma pensijas saņēmējam atrodas nevienlīdzīgā situācijā, jo publiskos pakalpojumus ir tiesīgs saņemt vēlāk (nelabvēlīgi noteikumi), nekā Krievijas, Baltkrievijas utt. pensijas saņēmējs. Tāpat pēc Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta kārtības braukšanas maksas atvieglojumu uz labvēlīgākiem nosacījumiem varētu saņemt, piemēram, kādas ārvalstu pasta darbinieku izdienas pensijas saņēmējs, savukārt Latvijas pasta darbiniekiem šādas iespējas būtu tikai, kad tiktu saņemta vecuma pensija, jo izdienas pensija viņiem Latvija nav paredzēta.

3.5. Vērtējot, vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, visupirms jānorāda, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktos ietvertais pamatprincips sniegt sociālo atbalstu braukšanas maksas atvieglojumu veidā pašvaldībā deklarētiem vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem vispārīgi ir atbalstāms, tā kā pensionāri ir sociāla grupa, kurai nepieciešama papildus sociālā aizsardzība, taču šāda vienlīdzīga pieeja konstatētās faktiskās nevienlīdzības apstākļos ne visos gadījumos ir iespējama.

Jāņem vērā, ka šķietami neitrālais kritērijs “vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam” pieļauj, ka sociālā palīdzība tiek sniegta ne vien Latvijas vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem līdz 75 gadu vecumam, kuru pensijas piešķiršanas nosacījumi pamatoti ar objektīviem Latvijas sociālekonomiskajiem apstākļiem, ko Latvijas likumdevējs noteicis ar likumu, bet arī Rīgā deklarētiem ārvalstu vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem līdz 75 gadu vecumam, kuru pensijas piešķiršanas nosacījumi nav zināmi un no Latvijas valsts puses nav ietekmējami. Šis apstāklis šķietami neitrālajā kritērijā “vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam” ietver ne vien nosacījumu, ka Latvijas vecuma vai izdienas pensijas saņēmēji, saņemot publiskos pakalpojumus, tiek nostādīti sliktākā tiesiskā un faktiskā situācijā, salīdzinot ar

---

²⁶ Sk. Закон РФ от 12 февраля 1993 г. N 4468-Г"О пенсионном обеспечении лиц, проходивших военную службу, службу в органах внутренних дел, Государственной противопожарной службе, органах по контролю за оборотом наркотических средств и психотропных веществ, учреждениях и органах уголовно-исполнительной системы, войсках национальной гвардии Российской Федерации, и их семей", Статья 13. Условия, определяющие право на пенсию за выслугу лет, <http://ivo.garant.ru/#/document/100257/paragraph/781382:0>

ārvalstu pensijas saņēmējiem, bet arī labvēlīgā attieksme pret noteiktiem ārvalstu pensijas saņēmējiem tiek balstīta uz nosacījumiem, kurus noteicis cits suverēns, nevis Latvijas likumdevējs.

Tiesībsarga skatījumā, Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktos paredzētajai vienlīdzīgajai pieejai braukšanas maksas atvieglojumu piešķiršanā attiecībā pret Latvijas vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem līdz 75 gadu vecumam, neskatoties uz to, ka tie atrodas faktiski nevienlīdzīgās (atšķirīgās) situācijās, ir objektīvs un saprātīgs pamats, jo, pirmkārt, faktiskās atšķirības pamatotas ar objektīviem Latvijas sociālekonomiskajiem apstākļiem – audzināti vismaz pieci bērni, ievērojami lielāks darba stāžs utt., par ko nav strīda. Otrkārt, par šādu tiesisko kārtību ir lēmis Latvijas likumdevējs un par Latvijas likumdevēja izvēli ikvienam braukšanas maksas atvieglojuma saņēmējam ir iespēja pārliecināties.

Savukārt Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktos paredzētajai vienlīdzīgajai pieejai braukšanas maksas atvieglojumu piešķiršanā attiecībā pret ārvalstu vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem līdz 75 gadu vecumam, nav objektīva un saprātīga pamata. Braukšanas maksas atvieglojumu piešķiršana būtībā ir atkarīga nevis no pensionāra statusa, bet ārvalstu pensijas saņemšanas nosacījumiem, kas attiecīgi garantē pensionāra statusu saņemšanu. Tā kā ārvalstu pensijas saņemšanas nosacījumus nosaka citas valsts suverēns, nevis Latvijas likumdevējs un tā kā Latvijas likumdevējs nevar zināt un ietekmēt attiecīgās valsts apsvērumus par vecuma un izdienas pensionēšanās nosacījumiem, tad Latvijā kā neatkarīgā, demokrātiskā un tiesiskā valstī nav pamata bez ierunām atzīt ārvalstu vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem privileģētākus un labvēlīgākus nosacījumus sociālo pakalpojumu saņemšanā.

Ņemot vērā minēto, ir pamats atzīt, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts neatbilst Satversmes 91.pantam tiktāl, cik šīs normas ārvalstu vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem paredz tiesības saņemt braukšanas maksas atvieglojumus bez saturiskas pensionāra statusa dokumenta pielīdzināšanas kritērijiem, kas izpildītu Latvijas normatīvajos aktos noteiktās prasības īpašu nosacījumu saņemšanai.

Papildus tiesībsargs uzskata, ka Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkts minētajos aspektos neatbilst arī Satversmes 1.pantā nostiprinātajam tiesiskas valsts virsprincipam. Šajā sakarā ir norādāms, ka tiesiskas valsts virsprincips²⁷ ir orientēts uz taisnīguma īstenošanu. Tas prasa nodrošināt tiesību virsvadību pār visiem valsts lēmumiem – gan normatīvajiem tiesību aktiem, gan tiesību normu piemērošanas aktiem, lai panāktu, ka tie nav patvaļīgi un būtu pēc iespējas taisnīgāki un saprātīgāki. Tas vienlaikus pieprasa arī cilvēktiesību garantijas²⁸. Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktā paredzētais šķietami neitrālais kritērijs “vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam” būtībā satur Latvijas konstitucionālajai kārtībai neatbilstošus nosacījumus. Proti, pašvaldība būtībā ir akceptējusi jebkuras ārvalsts vecuma un izdienas pensionēšanas noteikumus, kas ne vien valstiski nav akceptēti, bet arī rada nepamatoti vienlīdzīgu attieksmi pret ārvalstu vecuma un izdienas pensijas saņēmējiem.

Tiesībsargs uzskata par nepamatotu Rīgas domes argumentu, ka faktiskā nevienlīdzība, kas izriet no Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta piemērošanas, nerada tiesisko nevienlīdzību, jo tā tiek balstīta uz kritēriju, kas apliecina nepieciešamību saņemt sociālo palīdzību. Šāds argumentam būtu atbalstāms, ja attiecīgais kritērijs - “vecuma vai izdienas pensionārs līdz 75 gadu vecumam”, attiecībā ārvalstu pensiju saņemšanas nosacījumiem būtu no

²⁷ Satversmes 1. pants nosaka: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.” No minētajā normā noteiktās demokrātiskās valsts iekārtas izriet virkne virsprincipu, kuri raksturo Latvijas valsts iekārtu. Pie šiem virsprincipiem pieskaitāms tiesiskas valsts, sociāli atbildīgas valsts, nacionālas valsts u.c. virsprincipi. Satversmes 1. pants ir atzīstams par Latvijas publisko tiesību ģenerālklausulu, proti, priekšrakstu, kurš ir obligāti pielietojams, interpretējot Satversmes tiesību normas, kā arī pārējās Latvijas tiesību sistēmas tiesību normas. Tas nozīmē, ka jebkuras Latvijas tiesību sistēmā esošas tiesību normas satura tvērums jāpārbauda pēc atbilstības Satversmes 1. pantam, proti, Satversmes 1.pants kā ģenerālklausula ir ielasāms visu pārējo Latvijas tiesību sistēmas tiesību normu saturiskajā tvērumā.

Sk. detalizētāk Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodoli, Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012., 103., 105.lpp. Sk. detalizētāk.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 147. lpp.

²⁸ Sk. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodoli, Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012., 107. – 108.lpp.

Latvijas valsts puses (no likumdevēja puses) tiesiski akceptēts, piemēram, būtu izveidots mehānisms, kā attiecīgos nosacījumus pielīdzināt Latvijas tiesiskajai kārtībai. Iekams tas nav izdarīts, Rīgas domes izvēlētais kritērijs nav atzīstams par objektīvi un saprātīgi pamatotu izvērztajam leģitīmajam mērķim – kompensēt Rīgā deklarēto pensionāru darbspēju zudumu sakarā ar vecuma iestāšanos, jo tas neatbilst Latvijas konstitucionālās sistēmas pamatiem. Tāpat tiesībsargs nevar piekrist Rīgas domes viedoklim, ka citu valstu pensijas kritēriju pielīdzināšana Latvijas vecuma pensijas saņemšanas kritērijiem radītu papildu birokrātisko slogu Rīgas domei. Tiesībsargs vērš uzmanību, ka Rīgas domes kompetencē neietilpst citu valstu vecuma pensiju kritēriju pārvērtēšana, tomēr Rīgas domes kompetencē ietilpst tādu kritēriju noteikšana, lai personas varētu pretendēt uz atbalstu Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijā, un šiem kritērijiem ir jāatbilst Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem un principiem. Šai sakarā ir jāatzīmē Satversmes tiesas judikatūras atziņa, ka [pakalpojuma] administrēšanas vienkāršība nevar būt vienīgais leģitīmais mērķis, nosakot atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmām grupām.²⁹

3.6. Jautājums par Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktā paredzētajiem sabiedriskā transporta maksas atvieglojumiem ir vērtēts arī Saeimā un ministrijās. Daži 12. Saeima deputāti rosināja papilināt Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumu ar noteikumu, kas liegtu pašvaldībām tiesības sniegt attiecīgus atvieglojumus trešo valstu valstspiederīgajiem³⁰. Likumprojekta (Nr.1137/Lp12) izskatīšana 12. Saeimā pirms 1. lasījuma tika atlikta, nolūkā apkopot ministriju un nevalstisko organizāciju viedokļus par jautājuma būtību, aktualitāti un izmaiņu nepieciešamību. Šī atzinuma ietvaros būtiski uzsvērt dažus no viedokļiem.

Piemēram, Tieslietu ministrija puda viedokli, ka viennozīmīgi nav tiesiski un nedrīkst Latvijas valstspiederīgos (pilsoņus un nepilsoņus), piešķirot publiskos pakalpojumus, nostādīt sliktākā tiesiskā un faktiskā situācijā, salīdzinot ar ārvalstniekiem. Un, ja tiek nolemts piešķirt kādus valstiskus atvieglojumus arī ārzemniekiem, tad ārzemniekiem šādi pakalpojumi nav jāsaņem uz privilēģētiem nosacījumiem, bet gan uz līdzvērtīgiem nosacījumiem ar Latvijas valstspiederīgajiem. Tieslietu ministrijas ieskatā, minētajā lietā būtu pamats ievērot vienlīdzības principu, bet, nosakot ierobežojumus, jāizvērtē to ietekme uz katru atsevišķu personu grupu. Vienlaikus izstrādājot likumprojektu, ir jāapsver iespējamās alternatīvos variantus, kas varētu atrisināt konstatēto problēmu. Latvijai un tās publiskajiem orgāniem nav pienākuma atzīt jebkuras ārvalsts izdotu jebkādu dokumentu, ja tā saturs nav atbilstošs Latvijas tiesību sistēmai vai konkrētai situācijai. Latvijas iestādēm ir tiesības un pienākums praksē veikt konkrētā dokumenta vai tajā nostiprināto tiesību (t.sk. juridiska fakta) atzīšanas (pielīdzināšanas) procedūru (kas, piemēram, tiek veikta Civilstāvokļa aktu reģistrācijas jomā, ārvalstu tiesas spriedumu atzīšanas jomā, utt.). Tieslietu ministrijas ieskatā, šķietami situāciju varētu risināt, nosakot pienākumu sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzošajam uzņēmumam pielīdzināt trešo valstu izsniegtus dokumentus tādiem kritērijiem, kas izpildītu Latvijas normatīvajos aktos noteiktās minimālās speciālās prasības īpašu nosacījumu saņemšanai. Proti, nevis vienkārši pieņemt kā speciālo statusu apliecināšanu citu valstu izdotu vecuma vai izdienas pensionāru apliecināšanu, bet veikt tās satura padziļinātu analīzi un pielīdzināšanu, konstatējot, vai persona, kurai ir izsniegta ārvalsts pensionāru apliecināšana ir sasniegusi tādu pensionēšanās vecumu, kāds paredzēts Latvijas normatīvajos aktos, lai tiesiskā situācija būtu vienlīdzīga³¹.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk arī – VARAM) ir atzinusi, ka ar Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punktā noteikto kārtību Rīgas pilsētas pašvaldība, piešķirot braukšanas maksas atvieglojumus personām, kuras ir ieguvušas pensionāra statusu atbilstoši citu valstu tiesību aktiem, kas paredz ātrāku pensionēšanās vecumu nekā Latvijas tiesību akti, piemēro nevienlīdzīgu attieksmi salīdzinājumā ar personām, kurām ir tiesības iegūt

²⁹ Sk. Satversmes tiesas 2017.gada 19.oktobra spriedums lietā Nr.2016-14-01 27.2.punkts.

³⁰ Sk. likumprojektu "Grozījumi Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā"(Nr.1137/Lp12)

[https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title\)=*Sabiedriskā+transporta+pakalpojumu+liku*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title)=*Sabiedriskā+transporta+pakalpojumu+liku*)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

³¹ Sk.

<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/753B9DBCDAD26A31C2258290004B8D73?OpenDocument>

pensionāra statusu atbilstoši Latvijas tiesību aktiem. VARAM atbalstīja likumprojektu, lai būtu noteiktība par pašvaldības tiesībām noteikt braukšanas maksas atvieglojumus citu valstu pilsoņiem vai bezvalstniekiem, kuri atrodas līdzīgos apstākļos kā Latvijas iedzīvotāji³².

Labklājības ministrija atzina sabiedriskā transporta atvieglojumu saņemšanai Latvijas Republikā būtu jābalstās tikai uz Latvijas Republikas ārējiem normatīvajiem aktiem, nevis uz jebkuras valsts, izņemot Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas valstu un Šveices Konfederācijas, pensionāra apliecības pamata. Tādējādi trešo valstu pilsoņiem, kas pensionēšanās vecumu sasnieguši ātrāk, kā tas paredzēts Latvijas Republikas normatīvajos aktos, neveidotos atšķirīga attieksme sabiedriskā transporta atvieglojumu saņemšanā saistībā ar šo dažādo pensionēšanās vecumu un tiesībām uz izdienas pensiju.

Satiksmes ministrija neatbalstīja grozījumu nepieciešamību, norādot, ka braukšanas maksas atvieglojumi netiek piešķirti ārzemniekiem, jo jau šobrīd no spēkā esošā normatīvā regulējuma nepārprotami izriet, ka Latvijā valsts garantētos braukšanas maksas atvieglojumus pasažieri ir tiesīgi izmantot, uzrādot tikai normatīvajos aktos noteikto Latvijas kompetento institūciju izsniegtus attiecīgo personu statusu apliecinājošus dokumentus. Citu valstu iedzīvotājiem statusa iegūšanai ir jāvērsas attiecīgajā kompetentajā iestādē.

Minētie viedokļi liecina, ka no Saistošo noteikumu Nr. 89 2.8. un 2.16. punkta izrietoša problemātika, iespējams, ir risināma ne vien Rīgas pilsētas pašvaldības ietvaros, bet arī likuma izmaiņu līmenī.

Šobrīd konstatējams, ka, lai arī viedokļi par izmaiņu nepieciešamību likumā tika apkopoti samērā ātri, tomēr turpmākais problēmas risinājums palicis bez virzības. Tiesībsarga skatījumā, šis jautājums būtu aktualizējams.

3.7. Cita starp tiesībsargs vēlas vērst uzmanību, - ja Saistošo noteikumu Nr. 89 viens no mērķiem ir sniegt atbalstu mazāk aizsargātajiem Rīgas iedzīvotājiem, tad konstatējams, ka, īstenojot šo mērķi, viena sociāli neaizsargāta rīdzinieku grupa vispār nav iekļauta Saistošajos noteikumos Nr. 89, proti, tie ir rīdzinieki, kuras ir sasniegušas pensijas vecumu, bet kuriem nav pietiekama apdrošināšanas stāža, lai saņemtu vecuma pensiju, un kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu (64,03 EUR/ mēnesī³³).

4. Tiesībsarga rekomendācijas

4.1. Tiesībsarga likuma 12. pants paredz, ka pildot šajā Tiesībsarga likumā noteiktās funkcijas, tiesībsargs cita starpā, izskatot pārbaudes lietu:

- sniedz iestādei ieteikumus un atzinumus par tās darbības tiesiskumu, lietderību un labas pārvaldības principa ievērošanu (4.punkts);
- sniedz Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu (8.punkts).

4.2. Ņemot vērā atzinumā konstatēto, tiesībsargs rekomendē:

1) Rīgas domei:

a. līdz 2020.gada 1.janvārim veikt grozījumus Saistošajos noteikumos Nr. 89, novēršot šajā atzinumā konstatēto vienlīdzības principa pārkāpumu;

b. līdz 2020.gada 1.janvārim papildināt ar noteikumiem par braukšanas maksas atvieglojumiem Rīgā deklarētiem iedzīvotājiem, kuri ir sasniegušas pensijas vecumu, bet kuriem nav pietiekama apdrošināšanas stāža, lai saņemtu vecuma pensiju, un kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu;

³² Sk. turpat.

³³ Sk. Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. <http://www.lm.gov.lv/lv/13978-vecakiem/valsts-sociala-nodrosinajuma-pabalsts>

c. Līdz grozījumu pieņemšanai Saistošajos noteikumos Nr. 89, šo noteikumu 2.8. un 2.16. punktu attiecībā uz ārvalstu vecuma vai izdienas pensijas saņēmējiem piemērot, tieši piemērojot Satversmes 91.pantu.

2) Satiksmes ministrijai līdz 2020.gada 1.janvārim aktualizēt atzinumā konstatēto problemātiku un izvērtēt grozījumu Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā nepieciešamību, ņemot vērā citu ministriju apsvērumus.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu